

18.12.2019

EOAK/372/2019

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Maija Sakslin

Esittelijä: Esittelijäneuvos Riitta Länsisyrjä

AUTON TARKASTUKSEN SEURAAMISEN KIELTÄMINEN

1 KANTELU

Kantelija arvosteli Nuijamaan tullin menettelyä hänen autonsa tarkastuksessa. Hän kummeksui sitä, että hänet oli ohjattu tarkastuksen ajaksi erilliseen huoneeseen eikä hänellä ollut mahdollisuutta seurata tarkastuksen toimittamista. Perusteeksi Tullin virkamiehet olivat vedonneet tullilain 14§:n oikeuteen eristää tarkastusalue ja todenneet, että näin jouduttiin menettelemään, koska henkilökuntaa asianosaisen valvontaan ei ollut.

2 SELVITYS

Kantelun johdosta hankittiin Nuijamaan tullin selvitys ja Tullin esikunnan lausunto.

3 RATKAISU

Tullin toimivalta kulkuneuvon pysäyttämiseen ja tarkastamiseen perustuu Tullilain 13 §:n säännökseen.

Tullilain 14 §:n 1 momentin mukaan tullimiehellä on oikeus eristää, sulkea tai tyhjentää tavaroiden valmistus-, lastaus-, purkaus- tai muu käsittelypaikka tai -alue sekä kulkuneuvo. Tullimiehellä on lisäksi oikeus kieltää liikkuminen tai rajoittaa liikkumista edellä tarkoitettussa paikassa, alueella tai kulkuneuvossa. Tullimiehellä on oikeus 1 momentissa tarkoitettuihin toimenpiteisiin myös yleisen turvallisuuden ylläpitämiseksi.

Tullilain 6 luvussa säädetään menettelystä toimivaltuuksien käyttämisessä. Tullilain 34 §:n mukaan Tullin on kunnioitettava perusoikeuksia ja ihmisoikeuksia sekä toimivaltuuksia käyttäessään valittava perusteltavissa olevista vaihtoehdoista se, joka parhaiten edistää näiden oikeuksien toteutumista.

Tullin toimenpiteiden on oltava puolustettavia suhteessa tehtävän tärkeyteen, vaarallisuuteen ja kiireellisyyteen, tavoiteltavaan päämäärään, toimenpiteen kohteena olevan henkilön käyttäytymiseen, ikään, terveyteen ja muihin vastaaviin häneen liittyviin seikkoihin sekä muihin tilanteen kokonaisarviointiin vaikuttaviin seikkoihin (35§). Tullin toimenpiteillä ei kenenkään oikeuksiin saa puuttua enempää eikä kenellekään saa aiheuttaa suurempaa vahinkoa tai haittaa kuin on välttämätöntä tehtävän suorittamiseksi (36 §).

Tullilain 41§:n mukaan tullimiehellä on tässä laissa, rikostorjunnasta Tullissa annetussa laissa tai muussa laissa säädettyä toimivaltuutta käyttäessään oikeus yksittäistapauksessa antaa joista velvoittavia, Tullin tehtävän toteuttamiseksi tarpeellisia käskyjä ja kieltoja.

Tullilaissa ei ole säännöstä ajoneuvon haltijan oikeudesta olla läsnä tarkastusta toimitettaessa toisin kuin esimerkiksi pakkokeinolain mukaan kotietsinnässä sillä, jonka luona etsintä toimitetaan (Pakkokeinolaki 8 luku 5 §).

Menettelyä onkin arvioitava läsnäolon kiellon perusteena esitetyn Tullilain 14 §:n toimivalta-säännöksen ja ajoneuvon haltijan oikeusturvan vaatimusten perusteella.

Saadun selvityksen mukaan Nuijamaan tulli pyrki suorittamaan tullitarkastuksen sujuvasti ja ammattitaitoisesti, jotta asiakkaalle tarkastuksesta aiheutuva matkan viive olisi mahdollisimman vähäinen. Tästä syystä johtuen tarkastus suoritetaan yleensä niin, että molemmat tarkastajat tarkastavat yhtäaikaaisesti ajoneuvoa sovitun työnjaon mukaisesti. Tarkastuksen aikana tarkastajien huomio kiinnittyy ajoneuvoon, sen rakenteeseen ja matkatavaroihin. Monesti työasennot vaativat, varsinkin henkilöautoa tarkastettaessa, tarkastajia asettumaan hyvinkin hankaliin työ-asentoihin, joissa ei voi tarkkailla ympäröivää hallitilaa ja asiakkaan käyttäytymistä.

Edellä mainitusta johtuen tarkastustilanteessa oli otettu käytäntö, jossa asiakas ohjataan erilliseen odotustilaan odottamaan tarkastuksen pettymistä. Tila ei ollut lukittu, vaan asiakas voi sieltä poistua, mikäli niin haluaa. Erilliseen tilaan ohjaaminen antaa kuitenkin tarkastajille aikaa reagoida, mikäli asiakas käyttäytyisi ei toivotulla tavalla. Tarkastushallia valvotaan kameroiden välityksellä valvomosta kasin. Valvomo voi olla yhteydessä tarkastajien kannettaviin Virve -päätelaitteisiin tarvittaessa ja varoittaa tarkastajia tilanteen kehittymisestä. Mikäli tarkastustilanteessa syntyy viitteitä asiakkaan aggressiivisuudesta, pyydetään rajavartijoita turvaamaan järjestystä tarkastustilanteessa.

Nuijamaan tullin selvityksessä korostetaan, ettei tässä tapauksessa ollut kyse suoranaisestä asiakkaan aggressiivisesta käyttäytymisestä, mutta kantelija ei ollut tyytyväinen tilanteeseen. Tarkastuksen suorittanut tullitarkastaja oli kertomansa mukaan vedonnut Tullilain 14 §:ään.

Hyvän hallinnon periaatteisiin kuuluu Tullilaisakin säädetyt tarkoitussidonnaisuuden ja vähim-män haitan periaatteet sekä suhteellisuusperiaate.

Tarkoitussidonnaisuuden, jolla tarkoitetaan sitä, että toimivaltaa saa käyttää vain säädettyyn tarkoitukseen, periaatteen toteutumisen arvioinnin kannalta on siis pohdittava lainsäätäjän tarkoitus tulliain 14 §:n eristämistoimivaltuutta säädettäessä.

Hallituksen esityksessä (HE 153/2015) 14§:n perusteluissa todetaan seuraavaa:

Pykälän 1 momentin mukaan tullimiehellä olisi tullitoimenpiteen suorittamiseksi oikeus tarvittaessa eristää, sulkea tai tyhjentää tavaroiden valmistus-, lastaus-, purkaus- tai muu käsittelypaikka tai -alue sekä kulkuneuvo. Tullimiehellä olisi myös oikeus kieltää liikkuminen tai rajoittaa liikkumista edellä tarkoitettussa paikassa, alueella tai kulkuneuvossa. Liikkumista koskeva kieltö- tai rajoitus voitaisiin antaa myös henkilökohtaisena silloin kun alueella liikkuvien henkilöiden piiri on rajallinen.

Tullitoimipaikat ja niihin liittyvät valvonta-alueet ovat julkisia paikkoja, joissa yleisön liikkumista ei ole erikseen rajoitettu. Tullimiehen työturvallisuuden ja tarkastusten asianmukaisen suorittamisen mahdollistamiseksi voi joissakin tapauksissa olla tarpeen eristää tarkastuspaikka tai rajoittaa kulkemista siellä, esimerkiksi tarkastettavaan tavaraan kohdistuvan yleisön suuren mielenkiinnon vuoksi tai asianosaisten tarkastuksen toimittamiselle aiheuttaman haitan poistamiseksi.

Mielestäni hallituksen esityksen perustelujen valossa säännöksellä ei ole tarkoitettu oikeuttaa tarkastusalueen eristämistä säännönmukaisesti ja ilman konkreettista työturvallisuuteen tai tarkastuksen suorittamiseen kohdistuvaa uhkaa yksittäistapauksessa. Tämä menettely ei henkilöstöpulaan liittyvillä perusteilla ole mielestäni myöskään suhteellisuusperiaatteen mukaista, kun otetaan huomioon ajoneuvon haltijan oikeutettu tarve valvoa tarkastuksen suorittamista sen oikeellisuuden jälkikäteistä valvontaa koskevan väitteen tekemisen turvaamiseksi sekä virkavastuun toteuttamiseksi.

Seurannan järjestäminen ei mielestäni myöskään vaadi kohtuuttomia järjestelyjä, kun näköyhteys voidaan taata eri tavoin joko tilajärjestelyin tai sähköisen kuvayhteyden tarjoamisella erillisessä tilassa.

Näin ollen katson, että ajoneuvon tarkastus tulee järjestää siten, että ajoneuvon haltijalla on mahdollisuus seurata tarkastuksen kulkua, ellei yksittäistapauksessa vastasyyt, kuten työturvallisuuden vaarantuminen tai taktisiin menetelmiin liittyvät syyt estä tarkastuksen seuraamista.

Mielestäni tässä yksittäisasiassa saadun selvityksen perusteella ei kantelijan käytökseen ole väitettykään liittyneen sellaisia perusteita, jotka olisivat puoltaneet tarkastuksen seuraamisen epäämistä kantelijan tarkastukselle aiheuttaman haitan perusteella. Sinänsä minulla ei ole aihetta epäillä työturvallisuuteen liittyvien selvityksessä esitettyjen perusteiden oikeellisuutta, mutta nämä olivat johtuneet tila- ja henkilöstöjärjestelyistä.

Katson, ettei minulla ole aihetta puuttua tullitarkastajien menettelyyn tässä yksittäisasiassa. Saatan kuitenkin Tullin tietoon edellä esittämäni käsityksen ajoneuvon tarkastuksen järjestämisestä ajoneuvon haltijan oikeusturvan toteutumisen kannalta asianmukaisella tavalla.

Tästä syystä saatan käsitykseni tarkastusjärjestelyistä Tullin esikunnan ja Nuijamaan tullin tietoon sekä pyydän Tullia ilmoittamaan 30.4.2020 mennessä, mihin toimenpiteisiin tämä päätökseni on antanut aihetta.